

Typographic Concerns and the Hebrew *Nomina Sacra*

Mark Shoulson
mark@shoulson.com

March 10, 2015

In <http://std.dkuug.dk/jtc1/sc2/wg2/docs/n1740/n1740.htm>, *Proposal to Add the Hebrew Tetragrammaton to ISO/IEC 10646* (Everson, Shoulson 1998), it was proposed that a special codepoint be added to the ISO/IEC 10646 standard to encode the Divine Name in Hebrew, on the grounds that the Name appears to be treated as a “dingbat” with multiple glyph variants in Hebrew typography. The proposal was rejected; but further research has demonstrated that whatever merit or lack thereof the solution proposed had, the situation is even more complex than originally perceived. There are many ways of representing the Name that have been used in Hebrew text (often as a special “dingbat” symbol), several of which cannot be handled by current Unicode characters. Something will have to be done to deal with the facts in evidence.

This preliminary document aims merely to show examples of the many different methods that were used and how so many prevalent ones are not at the moment representable in Unicode. I am only giving a small sample of how often these are used (they show up in many old books), and not really showing how common they were relative to each other or to other methods (three YODs in a triangle is very common). Also, I am avoiding all the various representations that use only regular Unicode characters, such as: ידו"ד יי"י יהוה יהוד יהוד יי"י ידו"ד etc. Note that in all cases below that look like יי", the “flourish” at the end is *not* the same as the HEBREW PUNCTUATION GERESH found in other contexts in the same font.

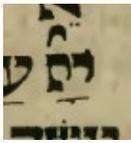
The 20-odd examples brought below do not begin to exhaust the examples to be found even in a single collection of documents. Almost all the scans below come from http://aleph.nli.org.il/nli/dig/books_all.html, and there are many others there, even though that site is no longer being updated.

In a book dealing with early Hebrew typography¹ we find repeated references to the Tetragrammaton as an entity in its own right, with varying presentations, often unique glyphs. On p. 24, along with illustrations of the special glyphs used for the Tetragrammaton in a particular edition, we are told that:

There are instances, however, when the representation of the Tetragrammaton varies. For example, in *Yoma*... where the Tetragrammaton appears on the page several times, it is represented in the first two instances as described above [with a special glyph]... In the third instance, however, the Tetragrammaton is represented by three yods. Dimitrovsky observed that since the Tetragrammaton is not often represented on the pages of the Talmud, the printer cast only a limited number of pieces of type to be used to portray it.

These texts must be accommodated somehow. Perhaps the decision on N1740 should be revisited, or other solutions proposed.

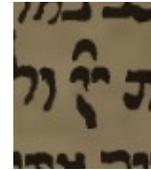
¹ Heller, Marvin J., *Printing the Talmud*, Im Hasefer, Brooklyn, NY 1992.

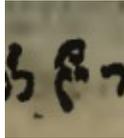
From a "Slichot" prayer book, 1475

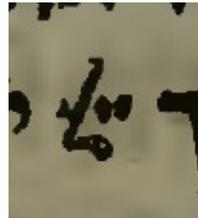
From "Sefer Nofet Tsufim", 1477

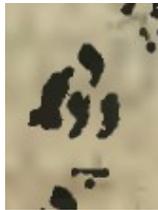
Commentary to Job, 1477

From Psalms with commentary, 1477

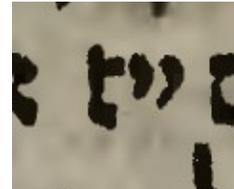
From Commentary on Prophets, 1482

From a Machzor, 1485

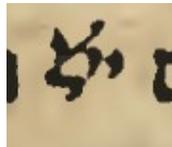
From Tur 1485

From Targum Okelos, 1487

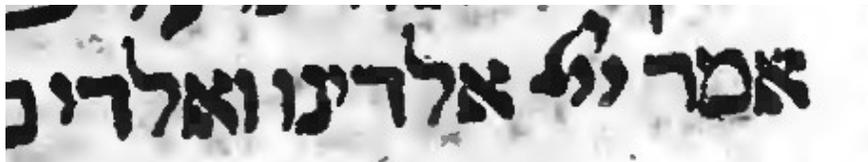
From Yoreh Deah, 1487

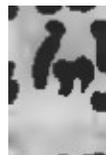
From Mishne Torah, 1491

From Sefer Leshon Limudim, 1506

From Hachibur Hagadol, 1509 (note use of \daleth instead of $\hebrew{ה}$ in spelled-out names following)

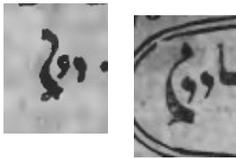
All three of these are from the same book, Maamar Katrin, 1510

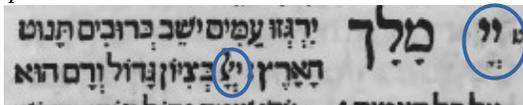
From the Prague Haggadah, 1527

These three are all on the same page, in the same text-block, in the same font—different sorts for the same character. From a commentary on Torah, 1514 (see last page)

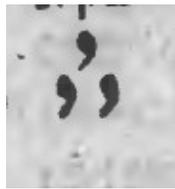
From Machzor, 1557 (title page, two different fonts); (below) Same book, main text. Note different representations in head-words and in text-block

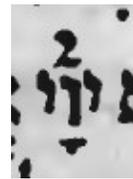
12. (-) PENTATEUCH With Targum Onkelos and Rashi.
 יי for the name of God and ה for Elohim. [Italy?], printer unknown, [1480?]. Folio.

S-T.C.109.

From a modern Bibliography. Bibliographies old and new often make mention of how the Name is represented.

From “Sefer Maarachat HaElohut”, 1558

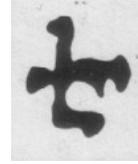
From a Karaite Prayer Book, 1528. The superscript “2” is part of the symbol, used consistently.

From Birkat Hamazon, 1579. Note ה representation in commentary reference word.

From a MS of the Talmud, 1290

From a printed Talmud, c. 1485

From a Talmud, 1489-96

From a Talmud, c. 1485?

From a Talmud, 1521

From a Talmud, 1646-48

בזמורת הכא ואידך וחד ככון לצלעי רמז למה שאמ' חכמים למה נקרא שמו איד
שהבריות משברים לבס כדי שיתן להם הקבה מטר וייצר שניה חד וכלו
וייצר **י** אים את האדם מלא שיש לו שני יצרים ויצר טוב ויצר רע י
מן הזרמה כל חית השדה חסד שאין להם לא יצר אהר' ויפת **י** מית חיים
ב'ת' חותם נשמת ד' ויפת באפיו נשמת כל אשר בשמת ד' וחיים **י** נשמת א'
אדם ואם לאו נשמת **י** כחל גפרית האה' נכש' ה' רית חלה שהיה חלתו של ע'
עולם יפרד ב' ב' חר ואידך ודל מרעהו י' שבשעה אדם הראשו' דל מן המצו'
בפרד מן הגן הברולח ב' כמ' הכא ואידך ועינו כעין הברולח מלמד שאבני טובות
ומרגליות ירדו עם המן ולאדם לא מצא עזר ג' הכא ואידך ולאדם אנו כי שמעת
לקול אשתך ולאדם שלא עמל בו יתכנו חלקו לאדם לא היה לו עזר **י** עשה עמו
טובה וברא האשה לעזר וחטא על ידה וזהו ולאדם אנו כי שמעת וחטאת על ידי ה'
העזר על כן ולאדם שלא עמל בו יתכנו חלקו שנקבסה עליו מיתה **י** ויפל **י** אלהים
ג' הכא ואידך ויפל עליו וימת ויפל בקרב מחכהו זהו שד' זל באחד שהרב שוגג ואחד
מזיד שהקבה מומכן בתוכך אחד ועולה בהולם וכו' וזהו ויפל בקרב מחכהו שהכה'
מומכן במחכהו ויסגור ב' ב' הכא ויסגור בשר תחתנה ואידך **י** ויסגור **י** בערו
רמז לבגירת בשר שהיו אצורים בתשמיש המטה בתיבה כשסגר **י** בערו אז ו
ויסגור בשר ויבאה כתיב חסר והוא עולה כ' ד' שקשטה כ' ד' קשטין והביאה לו
יביאה ב' במסורת ויביאה א' האדם ויביאה יצחק האהלה ויביאה אל שלמה וישקוד
י על הרעה ויבאה וקודם שנשא בת פרעה משל בעליונים וזהו דוגמת אדם ה'
הראשון שנטרד מן העליונים על ידי חוה וכיצחק היה בהפך כי היא היתה במקום
שרה כדאיתא במדרש ויהיו לבשר אחד וסמיך ליה ויהיו שניהם ערומים רמז ל
למה שאמרו הוא בבגדו והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה לזאת ב' ב' הכא לזאת
יקרא אשה ואידך אף לזאת יחרד לבי לומר שחיה לחדת אדם לעיני ד' ב' הכא
וכי תאנה הוא לעינים כי האדם יראה לעינים מתוק האור וטוב לעינים כעשן ל
לעינים האדם יראה לעינים על כן לפי ראות מתוק וטוב לעינים אבל אחריתו כ
בעשן לעינים שגרמה מיתה לכל המן ג' ב' הכא המן העץ ואידך המן הכלע הזה
המן הגורן או מן היקב כמאן דיאמר אילן שאכל מומכו אדם הראשון חטה היה וזהו ה'
המן הגורן וכמו שנקבסה עליו מיתה בשביל המן העץ גם התם נקבסה מיתה על
ידי המן הכלע אשר צויתך לבלתי אכול כופי תיבגת רכיל שהלכת בעצת רכיל
ויאמר האדם האשה אשר נתת וגו' זהו שאמ' הכתיב משיב רעה תחת טובה לא תמוט
רעה מביתו כופי תיבגת אשה שהיה כפוי טובה באזה שכתן לו לעזר היא כתבה
לי מן העץ ואוכל לפי הפטט שהכתמי בעץ עד ששמעתי ל' בריה עקב ג' ואתה
המחכהו נהר ה' הודגל נ' ונהר ונהר יגור עבה זהו שדרשו רבנן על החש' הכל

A page from the 1514 Torah commentary with Nomina Sacra circled. Note YOD-triangle (+flourish) variant glyph on marked line.